

Ludwik Wicki

Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW w Warszawie

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji nt. przekształceń własnościowych rolnictwa państwowego w Polsce (14–15.12.1995, Warszawa)

W dniach 14–15 grudnia 1995 roku odbyła się w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie międzynarodowa konferencja poświęcona problemom przekształceń własnościowych rolnictwa państwowego w Polsce. Konferencja została zorganizowana przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa i Katedrę Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele uczelni rolniczych, AWRSP, ARiMR, menedżerowie i zarządcy pracujący w gospodarstwach AWRSP, radcy ambasad ds. rolnictwa oraz przedstawiciele Sejmu i rządu.

Podstawę dyskusji stanowiły 24 referaty zebrane w publikacji pt. *Stan obecny i aktualne problemy prywatyzacji rolnictwa*¹ podzielone na 5 grup tematycznych:

Podstawowe problemy prywatyzacji;

- Kierunki zagospodarowania Zasobu WRSP;
- Ekonomiczne i finansowe problemy prywatyzacji państwowych gospodarstw rolnych;
- Społeczne i prawne aspekty przemian własnościowych w rolnictwie;
- Doświadczenia prywatyzacji rolnictwa Europy Środkowej i Wschodniej.

Po otwarciu konferencji przez J.M. Rektora SGGW Prezes AWRSP przedstawił cele konferencji: merytoryczną ocenę dokonanych przekształceń i określenie kierunków dalszych przemian w rolnictwie państwowym.

Treść referatów i dyskusji można scharakteryzować następująco:

---

¹ Wydawnictwo Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa 1995.

Agencja – jako powiernik własności państwowej w rolnictwie – została powołana do przeprowadzenia restrukturyzacji i zagospodarowania majątku państwowych gospodarstw rolnych (pgr). Przedsiębiorstwa te nie sprostały wymaganiom wolnego rynku i twardej polityki finansowej realizowanej od 1989 r. AWRSP przejęła więc funkcje właścicielskie w odniesieniu do pgr.

Wcześniejsze akty prawne umożliwiające przemiany w rolniczych państwowych przedsiębiorstwach nie przyniosły oczekiwanych rezultatów w postaci ich restrukturyzacji. Zaledwie 5 przedsiębiorstw skorzystało z tej możliwości, z czego dwa doprowadziły restrukturyzację do końca.

Dominującą dotychczas formą zagospodarowania majątku po byłych pgr jest dzierżawa, gdyż potencjalni nabywcy dysponują zbyt małym kapitałem, aby mogli wykupić ziemię wraz z majątkiem trwałym i obrotowym. Do października 1995 r. wydzierżawiono około 2/3 gruntów Zasobu. Dzierżawa daje możliwość sprywatyzowania zarządzania, pozwala na efektywniejsze gospodarowanie niż w przypadku zarządcy nie działającego na własny rachunek. W dobrej kondycji ekonomicznej znajduje się 75–80% dzierżawców. Jest to wynik lepszy niż osiągany przez gospodarstwa skarbowe w administrowaniu czy przez spółki AWRSP. Trudności finansowe pozostałych dzierżawców wynikają w części z ich nieracjonalnych działań. Nie kierując się względami ekonomicznymi, proponowali oni wysoki czynsz dzierżawny, aby wygrać przetarg, a obecnie mają trudności z jego regulowaniem.

Do końca września 1995 r. sprzedano zaledwie 200 tys. ha gruntów z Zasobu WRSP. Sprzedaż jest główną formą zagospodarowania majątku obrotowego i ruchomych środków trwałych, a preferencyjne zasady sprzedaży mieszkań ich dotychczasowym najemcom umożliwiają ograniczenie zakresu gospodarki socjalnej prowadzonej przez AWRSP. Przewiduje się, że w przyszłości znaczenie i skala sprzedaży mienia będą wzrastać. Nabywcami będą głównie obecni dzierżawcy. Ponadto zainteresowanie zakupem gruntów z Zasobu WRSP może wzrosnąć dzięki uruchomieniu specjalnych, nisko oprocentowanych linii kredytowych na zakup ziemi.

W administrowaniu pozostaje 380 tys. ha gruntów (8,9% gruntów Zasobu). Osiągane w administrowanych gospodarstwach wyniki były gorsze niż w spółkach AWRSP czy w gospodarstwach dzierżawców. Mniejsze były też w nich inwestycje. Jest tak, mimo że w administrowaniu przekazywano gospodarstwa najlepsze.

Odrębne zasady przekształceń zostały przyjęte w odniesieniu do przedsiębiorstw prowadzących hodowlę roślin i zwierząt. Przekształcono je w spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ze 100% udziałem AWRSP. W wyniku restrukturyzacji średni obszar tych przedsiębiorstw zmniejszył się o połowę. Spółki hodowli roślin i zwierząt AWRSP posiadają około 61% odmian wpisanych do rejestru (w odniesieniu do odmian krajowych – 78%), a także stada zwierząt zarodowych o wysokim potencjale genetycznym.

Spółki hodowlane osiągają dodatnie wyniki finansowe, w części dzięki otrzymywanym z budżetu dotacjom do hodowli. Spółki mają być prywatyzowane za 3–5 lat.

Przyjęte założenia restrukturyzacji przedsiębiorstw hodowlanych były przez część uczestników konferencji krytykowane m.in. za zbyt odległą i niejasną perspektywę ich prywatyzacji. Wcześniejsza prywatyzacja pozwoliłaby na szybsze uzyskanie wyższej efektywności – zarówno ekonomicznej, jak i hodowlanej – oraz na konkurowanie na rynku z zachodnioeuropejskimi firmami hodowlano-nasiennymi.

Program osadnictwa ma umożliwić zagospodarowanie gruntów znajdujących się w regionach o znacznym udziale ziemi państwowej. Tworzone gospodarstwa, o powierzchni około 100 ha przeliczeniowych, mają być zdolne do konkurowania z wysokowydajnym rolnictwem Unii Europejskiej. Program osadnictwa skierowany jest w pierwszym rzędzie do ludzi młodych z wykształceniem rolniczym, a także do byłych pracowników pgr.

Z realizacją programu osadnictwa związanych jest kilka zagrożeń, np. mało atrakcyjna infrastruktura ekonomiczna i społeczna regionów, w których mają być tworzone gospodarstwa oraz znaczne ryzyko z powodu wysokich kosztów tworzenia gospodarstw. Nakłady na wyposażenie w sprzęt niezbędny do rozpoczęcia działalności wynoszą około 1800-zł/ha w gospodarstwie nastawionym na produkcję roślinną, a w wypadku produkcji zwierzęcej lub zakupu tylko nowych maszyn – nawet więcej. Inne dane mówią o kosztach utworzenia gospodarstwa w wysokości 500–700 tys. zł. Zmusi to osadników do sięgania po kredyt bankowy, przez co, nawet w wypadku korzystania z preferencyjnych linii kredytowych oferowanych przez ARiMR, mogą łatwo wpaść w "pułapkę zadłużenia".

W większości zrestrukturyzowanych i sprywatyzowanych gospodarstw wzrosła znacznie wydajność pracy, a co za tym idzie spadło zatrudnienie. Słabo rozwinięty w regionach o dużej koncentracji pgr przemysł nie mógł stworzyć dla zwolnionych pracowników nowych miejsc pracy. Poza tym wielu byłych pracowników pgr wykazywało się bierną postawą wobec przemian i swojej sytuacji, stąd obserwowane wśród nich znaczne, strukturalne bezrobocie.

Silny nacisk powinien być położony na aktywną walkę z bezrobociem przez wdrażanie na szeroką skalę programów robót publicznych, budowę infrastruktury, popieranie aktywności lokalnej oraz aktywizowanie bezrobotnych.

Trudnym do rozwiązania problemem jest dług AWRSP, która wraz z mieniem pgr o wartości księgowej 85 bln starych złotych przejęła dług w wysokości 20 bln starych złotych. AWRSP stosuje rozwiązania pozwalające na zmniejszenie obciążenia długiem, takie jak: bankowe postępowanie ugodowe, zawieranie indywidualnych uгод z wierzycielami, wzajemne potrącanie wierzytelności, sprzedaż mienia za zadłużenie. Przeznaczała 70% wpływów gotówkowych na obsługę zadłużenia, mimo to nie udało się zmniejszyć długu, zahamowano jedynie dynamikę jego narastania. Zmniejszenie zadłużenia AWRSP, skoncentrowanego głównie w BGŻ, nie będzie możliwe, jeżeli ten bank nie zostanie dokapitalizowany obligacjami skarbowymi, co pozwoli na redukcję i umorzenie części długu. Wykup obligacji byłby w przyszłości możliwy z zysków, które AWRSP odprowadzałyby do budżetu państwa.

Podobne jak w Polsce przemiany w rolnictwie państwowym przeprowadzono także na terenach byłej NRD. Przestrzegano tam zasady, aby nowo tworzone gospodarstwa były łatwe do zarządzania i aby cały czas była w nich prowadzona produkcja. Przejęcie takiego gospodarstwa wymaga od dzierżawcy czy nabywcy znacznie mniejszych nakładów kapitału. Efektem przekształceń gospodarstw państwowych w Niemczech Wschodnich jest często dwukrotnie wyższa wydajność jednostkowa zwierząt i roślin, a także wyższa wydajność pracy.

W dyskusji dotyczącej stanu i perspektyw przekształceń znalazły wyraz opinie, że gospodarstwa państwowe powinny być przed przekształceniami komercjalizowane w celu poprawienia ich stanu ekonomiczno-produkcyjnego, a proces przemian powinno rozłożyć się na dłuższy czas, nie dopuszczając do zaniechania produkcji. 30% gospodarstw państwowych należało zlikwidować jako zbyt słabe ekonomicznie. Główną przyczyną upadku gospodarstw państwowych upatrywano w nieoczekiwanie wysokim oprocentowaniu kredytów. Wskazywano też na czysto polityczne przesłanki powołania AWRSP, mimo wystąpień przypominających o aspektach ekonomicznych tej decyzji – dotacje dla pgr w 1988 roku przeliczone na ceny 1994 r. wynosiły 10,5 bln starych złotych, czyli mniej niż obecnie wydaje się z budżetu państwa na subwencje dla całego rolnictwa.

Podsumowując przebieg konferencji, oceniono ją pozytywnie, jako że uporządkowała wiedzę o przekształceniach w rolnictwie, ich kierunkach i perspektywach. Zdaniem niektórych zbyt dużo czasu w dyskusji poświęcono na – często wynikające z emocji – rozpatrywanie przeszłości, może ze szkodą dla problemów przyszłości.

Przebieg konferencji oraz wystąpienia osób zabierających głos w dyskusji zostały zawarte w materiałach pokonferencyjnych przygotowanych przez Radę Programową Konferencji.

Postępy nauk rolniczych

1/97

***Polska Akademia Nauk
Wydział Nauk
Rolniczych i Leśnych***

***Dwumiesięcznik nr 1/265
Rok XLIV/XLIX/1997***

***Oficyna Wydawnicza
Dabor***

Rada Redakcyjna

E. Bernadzki, J. Haman, T. Krzymowski,
L. Malicki, A. Rutkowski, F. Tomczak, F. Witczak,
S. Zawadzki (przewodniczący)

Redakcja

H. Okruszko (redaktor naczelny)
A. Gawrońska-Kulesza, A. Horubała, W. Kamiński, E. Nalborczyk, T. Żebrowska,
R. Suska (sekretarz redakcji)

Adres redakcji

00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki, pokój 2122
tel. 620-42-92, 656-6409

Wydanie publikacji dofinansowane przez Komitet Badań Naukowych.

Opracowanie redakcyjne i skład — Danuta Borecka

Korekta językowa i techniczna — Jolanta Zajączkowska

PL ISSN 0032-5547

 Dabor Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna
ul. Kazury 22/27, 02-795 Warszawa, tel. 649-18-99
Nakład 250 egz. Ark. wyd. 9,5. Ark. druk. 8,25.
Druk — Drukarnia Nr 1, ul. Rakowiecka 37 Warszawa.
tel. 49-95-50